

Column (november 2013)

“Het duurt alleen nog anderhalve maand tot we de cijfers hebben die het bewijzen.”

Dit klinkt als een uitspraak van een ervaren bouwhistoricus (m/v) die met stelligheid en op grond van kennis, van kunde en van ‘signalen’ een datering geeft van een bouwdeel, maar de uitkomst van het dendrochronologisch onderzoek wil afwachten. Klaas Knot, de president van De Nederlandse Bank (DNB), durfde zijn intuïtie uit te spreken. Hij werd in de media bekritiseerd: op gevoel, tsss... Zijn idee dat de economie bezig is weer aan te trekken, was echter meer dan een *educated guess* en niet bedoeld als ‘een voorlopige, nog te verwerpen hypothese’. De DNB-leider heeft gezien dat het herstel begint en hij wacht niet met het brengen van de boodschap tot de uitslag van de ‘dendro’ in de mailbox ploft – dat is mijn parafrase voor de pas in november te verschijnen kwartaalcijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

De kritiek op Knot was misschien terecht waar het gaat om wetenschappelijke exactheid, om verifieerbaarheid. (Menig bouwhistoricus durft het rapport niet te publiceren voordat de analyses van houtmonsters of de archiefstukken de hypothesen ondersteunen.) Maar wie ervan uitgaat dat hier een vakman aan het woord is, kan ook zeggen: hij ziet dat scherper dan wij. Bovendien heeft de deskundige gezien dat er een positief verhaal nodig is. De wereld van de economie is immers voor een groot deel mentaal gestuurd; niet objectiveerbaar, hoewel meestal wel te beredeneren, toch dikwijls meer ontwikkeld vanuit geloof dan zeker weten.

We hebben in de laatste jaren veel gelezen en gehoord over ‘de samenhang der economische dingen’, hebben in de talkshows en in de opiniebladen soms meer dan ons lief was vernomen over ‘eerst dit, dan dat’ (zuur, zoet – verdienen, uitgeven – of juist vice versa). Op tv staan de morrende oppositieleiden naast de glimmende poppetjes die overwerkten om de Rijksbegroting van 2014 tenminste werkbaar te maken. Het hangt allemaal samen: kritisch



Een model van een gebouw wordt aangeboden. In dit geval presenteert Theodoros Metochides de door hem gerestaureerde kerk aan Christus. (Uitsnede van een foto van een 14de-eeuws Laat-Byzantijns mozaïek, Choraklooster, Istanbul. Fotobewerking door de auteur.)

kijken, deskundig zijn, durven uit te besteden, compromissen sluiten, conclusies trekken, verhalen vertellen, dromen & vooruitzien, discussiëren, organiseren. Realisme en een positieve attitude sluiten elkaar niet per se uit. Dat lijken we in de laatste vijf jaar soms te zijn vergeten.

‘En dan nu de bouwhistorie?’ kunt u vragen. Markant is allereerst de parallel: Knots bekritiseerde maar dappere en zeker niet van (voor)kennis gespeende uitspraak lijkt op de ogenschijnlijk wat snel geuite gedachtegang van een bouwhistoricus die weet wat hij weet en ziet wat hij ziet. (Je hoeft bijvoorbeeld niet altijd een laboratoriumuitslag te hebben om te kunnen stellen dat je in een laatmiddeleeuws gebouw staat waarin een van de meest ingrijpende verbouwingen in de jaren 1830 plaats vond, terwijl er in het trappenhuis een sgraffito van omstreeks 1955-1960 aanwezig is.) Voorop blijft staan dat er een vakvrouw of vakman aan het werk is. Eigenaren, architecten, ontwikkelaars, ambtenaren, consumenten, aannemers... De mensen willen een verhaal horen waarmee ze verder kunnen, verteld door iemand met kennis van zaken. Maar het is niet nodig dat daar talloze voetnoten aanhangen. De boodschap dient te overtuigen. De *tone of voice* is essentieel.

De bouwhistorie moet meer naar buiten treden. Hierin zijn de archeologen ons voorgegaan. Dit verwante vakgebied ligt nog altijd op de bouwhistorie voor; wetgeving heeft een flinke duw gegeven en de combinatie van wetenschap en publieksbereik is er beter ontwikkeld. Bouwhistorici werken minstens de helft van de tijd binnen, schuifelen door kelders en tiggeren over zoldervloeren, zonder volgers. Niet zelden is het werkterrein particulier bezit of op een andere wijze besloten. Dat maakt het bouwhistorische werkterrein moeilijk bereikbaar en minder zichtbaar voor het ‘grote publiek’. Het zijn geen opvallende gaten in de grond, midden in de oude binnenstad, waarin wij ons in de meeste gevallen begeven.

Eind oktober luidde de beroepsgroep van de archeologie in het tv-programma *Vandaag de* noodklok. De reportage – op internet eenvoudig te vinden – had als welluidende titel *Archeologie in de put*. Men stelde in de uitzending terecht dat de opbrengsten van het vak belangrijk zijn, bijvoorbeeld met het oog op onderwijs en identiteit. Zij zijn alleen moeilijk meetbaar en zij geven het vak niet voldoende bestaansgrond. De overheid werd opgeroepen om in actie te komen, om de *brain drain* te stoppen. Er volgden Kamervragen door Jasper van Dijk (SP). Hij wilde zelfs een fonds. Op dit punt gekomen, voel ik aarzeling. Het waren voor een belangrijk deel de grote infrastructurele projecten uit de laatste decennia die de particuliere bureaus vlees op de botten gaven. Die Betuwelijnen en HSL’s worden niet meer aangelegd en de stadsvernieuwingen op shopping-mall-niveau zijn evengoed passé.

Is het *dus* de taak van de overheid om voor werk te zorgen? Volgens mij niet in eerste instantie. Je zult je eigen bestaansrecht moeten aantonen. Datzelfde geldt voor de bouwhistorie en in minstens zo grote mate. Inhoudelijk heeft de bouwhistorie een streepje voor op de archeologie, omdat ons vak veel meer uitgaat van wat er meestal gewoon nog staat; de consequenties van de onderzoeken en adviezen zijn in een nabije toekomst op straat aanwijsbaar (niet in depots, rapportages, leuke lijnen in de bestrating). Qua organisatiegraad en aalbaarheid hebben we daarentegen heel wat in te halen. We zullen dat zelf moeten regelen. Naar buiten! Maak ons belangrijk.

Inmiddels heeft het CBS verkondigd dat de recessie officieel (voorlopig) voorbij is. De ‘dendro’-uitslag is binnen. Knots theewater blijkt in orde. We kunnen vertrouwen op deskundigen. Hoe dan ook blijft gelden: als wij onszelf niet gewenst en onmisbaar maken, reken er niet op dat iemand anders het wel regelt.

John Veerman